

מאת רבקה נור פין

בפאתי הנגב* לס. יזהר

אינני יודעת, מה היה קודם: הסיפור הקטן הזה של הסופר התלוצץ אריה טבקאי — או נאומו הגדול של בן גוריון. אבל שניהם סימנו אצלי איזו הרחבת אופקים והקלת הנשימה הלחוצה תחת משא הסייטים שסיפקו החיים — עם שניהם חדר משב מיחבי התקווה והעתיד לתוך הימים הנחונים במיצר. בן גוריון בנאומו הגדול על הנגב נשר בין עבר לעתיד וחיוש את אורי הוים העברית של המרחבים האלה שכאילו נתלשו מן המפה הפרושה בנשי מותינו. היתה ההתנחלות הרוחנית הזאת כראשית התנחלות ממש, כתקיעת יתד, אשר ערכה כמעט איזו קטן מור של הגשמית — היתה בדבריו כעין בשורה ואודה — בשורת הנגב הזאת קסמה וזרעה הבטחות והגביטה איזו צפיה תמימה למשהו מובטח ביותר שיקום, שיבוא.

וטבקאי תרגם את הבשורה לראשי גשר החקועים בים של בדידות, עוובה ושכמון — לקודחים בנגב בימי מאורי צות. אבל סיפורו הצנוע של טבקאי שקע בארון הספרים — ונקודה אחת בתוכו צמחה והאפילה על הנגב, הסי כון והגבורה. הקודח היהודי בנגב הא חוז הלחלה עם החשש שמצא נפט במקום מים שאליהם הוא נושא את נפשו. היתה בתפיסת הנקודה הזאת דווקא סמליות רבה. סילון אור חוק, המאיר את הצרכים האמיתיים והערכים האמיתיים של החלוץ העברי במולדתו בתוך העולם בו „טיפת נפט ערכה כטיפת דם“. מה, איפוא, ערך טיפת מים לגבי קודחי הנגב, באם הנפט הנמצא במקומה הוא לו אך מקור אכי

זבה?

והנה ביצירה לא־ספרותית כלל נגלה לי אדם בעל שם שלא היציא אותו למעני מאלמוניותו — אדם שהיה שבוי לחידת הנגב והנחיל את שבוי זה לאחרים. ברשימה־הספד אחת של „מכפי גים“ מרבאות המלים הלוהטות של אישי עמל אפור, אברהם כהן, מלים הכולאות איזו שירה עזה, חושה ובלתי מובנת: „אם אהבתי פעם אהבה עזה עד כלות כל הכוחות, הרי היתה זו אהבתי לנגב. זוהי אהובה לא יפה ביותר, לא מבריקה, ללא כחל ושרק ולבושה סחבות, — אבל אהובה משגעת.“

השורות האלה נותרו לי סוד. קראתי על אכרים היוצאים בליל אביב עם נשור־חיהם לשדה ומקנים לו פוריות בטכס אהבתם על הרגבים ורשאי הזרע. קראתי על אנשים שחלקתם יקרה להם מפרי בטנם, שלמענה הפקירו את העור לם הזה והעולם הבא. למדתי לדעת, כי אדמה ושרשים — זו היציבות היחידה בעולם בו כל רגע וכל חווייה גידור גים לחילפון.

אך לא ידעתי, שאפשר למצוא מלים כאלה בשביל שטחים שאין מוציאים מהם את הרחם, שהבית אינו נטוי בחוסם, שהשתרשות בהם היא בבחינת חוון רחוק — ושהם צתיחים ושחונים וחשופים, שאף מקל לזירוז החמור הוא בחוסם כחלום בלתי מושג.

עתה בא ספרו של יזהר — ופתר את החידה ואף העמיק אותה. אך עם כל השתכרותו של יזהר מן הנגב, וחליל־פרת הצבעים והצללים והגוהות של שני המרחבים ללא שוב, הסגורים כאן בפגישתם הנוצחית ללא חציצה כלשהי — השמים והארץ — בתוך כל הסודות המחורזשים ביניהם בשעות היום והליל־לה — מוזקר דווקא האדם הפשוט, עבדו ואדונו של מגדל הברזל. לחוץ הבדידות, וקטנותו מובלטת בים אין סוף של שממה, — עד כדי מריבה על עטרת „גבור“ הספר.

שישה קודחי בארות מקבוצת טוביה „קדיחות עמוקות, בסלע ובחול בהר ובבקעה“ — נמצאים בנגב לא־זקרה. המסלול החליצי שהתחיל בגליל הוביל דרך מחצבה, כביש, טראקטור ורכבת — לקדיחת בארות. אנשים תרושים על ידי השמש והרוח, מצולקי ידים ומצור־מקי פנים, ואף האצנץ לחוצה או קטור־עדה. והנה עתה הם בעבודה זו שהיא מאוד קדומה ובראשיתית, „פרשה שכני לה הרפתקאות, שהיא גברית שבגב־רית“, שהיא רצופה ברגים וכלים וחלי־קים מתפרקים, מתקלקלים, מורדים באי־דם. אנשים פשוטים, קטנים כל כך בצל מגדל גלמוני, מתנבנר, מתנשא, מחאכזר, אין אונים כל כך מול הפחי־דים והסודות בהם רוחש ים האוויר המחומם הניצב על פני ים של מרחב, בודדים כל כך במעגלם המשושה התקוע־ימרחבים ללא שוב. אנשים בעלי בית בעולם — אך הם ממצים את שליחותם השתקנית מתוך שיעבוד שברצון אשר כוחו נאמן יותר משיעבוד שבאונס.

יבינתיים הננו רק יממה וחצי, יממה וחצי אחם במידבר חסר אופקים של הנגב. ומדריך אוחנו בתוכו איש בעל ראיה נוקבת ממדים, איש הראייה המי־פצלת כל גילוי וחזרת לנפשו, איש הראייה החושפת כל גרעין מהמעטה הוק שברקים שובק בו. מדריך אוחנו יזהר — ונגלים לנו „פלאי הפלאים, המתרחשים בשמים ובארץ והמביאים למי שמוצא זמן לשאת אליהם מבט ריותר לב וסערות לב והתקוממות של דם וחשק לזעוק ולשאת רגלים, ולזושי־תכשן כדג בתוך נחשולי הזוהר החם והלבנוני הזה“. הננו מתהלכים במרח־בים שהם רחוקים וריקים וחדשים כל כך, והכל כאן אחוז קדמוניות ובראשי־תיות וסוד. „הציגור הוא כדמות גחש קדמוני, עבה ושחור, ששרבב ראשו“ ואם אינה לך מולך, ונמצא כאן אדם

(המשך בעמוד 6)

* „זוטות“, הוצאת „עם עובד“.

של כובשי מרתקים לחוון יצירה, חלומו של אחר בחבורה „מה ריק כאן הכל ואיך אפשר ריק זה למלא בכל מה שלבך חפץ“. והלב חפץ דברים פשוטים ומושגים — פינה במולדת.

כי תקופה תקופה — ומחוז חלומי תיה. העליה השניה פירקה את משא כמיהותיה בתלם הגלילי ועל שפת הכנרת. אלה שבאו אחריה ששטו בעמקים והעפילו להרים — ותקופת ההיאבקות הגורלית ביותר לעמנו חובקת את זרועותיו האוויריים מגושמים של הגב. וזכה יזהר לתת לנו בצורה לא שכיר חה את הספר האקטואלי ביותר והחזון הקרוב ביותר — מיבחנו של האדם החדש על האדמה החדשה, בתוך הסוד והשממה, בתוך ההר והפחדים והפלאים של ארץ לא נחקרת ויעודה.

ע ל ס פ ר י ם

(סוף מעמוד 4)

שעיף והנה הוא ישן „בצל שמים גברי הים ומלא עולם קורות ביתו“ והאילן הכוד, הצאל או שיזף שעושה רושם „כי מכל העולם רואים אותו וכל אדם סבור שסמוך הוא אצלו דוקא“ „וכל עצם שרוי בתא של בדידות“ — ואם שעת אפלה היא הרי הוא נראה „כמוקף חוג אפילתו של עצמו“...

הננו מזהלכים במשך יממה ותצי, רק יממה וחצי באדמות הנגב עם קבוצת טוביה הקבלן שאיש איש בתוכה „מטיל נושן“ — והנוף הוא סורי ואחר והוא ניצב על קרקע סודית.

ואתרח: קרקע גמלינית, כה צחיחה וכה שמנונית, מבליגה על כוחותיה

ושרוייה בתבומה עצלה, מופקרת, הנסר כה על מיבחר איבריה המקומרים ומער גלים — נוף בתולים וקרקע בתולים ומישחק האור והעננים והצללים והדממות, וזה הקול שלא ניתקל במחיצה ואינו מעלה הד...

אבל שלא כל אחד ירצה ויוכל להתגבר על מה שמהווה את הקרשי והקסם של יזהר — אותה הדליה בלתי פוסקת ממכמני המראות, התמונות והחוויות, אשר עם כל בהירותם מתוח עליהם דוק של חלום, לא אותו „החלום המלוח“, שבו מכנים הקודחים את כל העומד — כאן ברגע של רחיעה בפני השמטה הבלתי מושגת בה יצטרכו להקים מחר את מגדלם, — אלא חלום